

ACC. N:R M. 15745: 1-4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Gustaf Appelberg, Malmö*
 Härad: *N. Asbo* Berättare: " " "
 Socken: *Oderljunga* Berättarens yrke: *f.d. ämneslärare*
 Uppteckningsår: *1961* Född år *1878* i *Oderljunga*

Lägner och folktro om män. s. 1-4.

LWF 118.

19/10-61

Skriv endast på denna sida.

SÄGNER OCH FOLKTRO OM MÅNEN.

118

ingen särskild benämning på månen utöver de vanliga sammansättningarna t. ex. augustimåne, julmåne o. s. v. har jag icke hört. vanligen talade man om månen som "den" i realgenus, vilket gällde även för sammansättningarna full-, halv- och nymåne. En och annan talade kanske om månen som "han".

I fläckarna på fullmånen tyckte sig de flesta se ett mansansikte och därav kom uttrycket "gubben i månen". Men rätt många tyckte sig där se ansiktet och bysten av en vacker flicka. Några funderingar eller sägner om hur dessa personer hamnat på månen, hörde jag aldrig talas om.

I min barndom på 1880-talet föreföll det, som om man rätt allmänt trodde, att månen hade ett visst inflytande på många företeelser här på jorden. Man ansåg således, att vissa sädeslag borde sås vid nymåne, och många trodde, att slakt med tillhörande insaltning av köttet bäst borde ske, då månen var ny. Likaså trodde man, att nymånen under vissa omständigheter medförde ombyte i väderleken.

Fastän alltså många trodde, att månen i olika faser kunde inverka på vissa företeelser här på jorden, kan jag inte påminna mig ha hört, att man i allmänhet trodde, att månen hade något inflytande på människan själv eller hennes liv. Jag hörde aldrig talas om, att man gav akt på månfasen vid ett barns födelse eller rättade tiden för giftermål eller andra viktiga tilldragelser efter månens olika faser.

Kanske fanns det dock en viss tro på, att månen kunde direkt påverka människan och hennes kropps funktioner. Det troddes allmänt, att det var farligt, om månen råkade skina direkt på en sofvande, om fönstren i sovrummet saknade rullgardiner. Man trodde, att detta kunde förorsaka missbildning och snedhet i ansiktet. Härvid tänkte man nog mera på själva månskenet än på månens dragningskraft. Något botemedel mot uppkommen snedhet eller annan missbildning hörde jag inte talas om. Jag antar, att snedheten så småningom gick tillbaka av sig själv.

Någon sedvänja eller tro i samband med nyårsnyet har jag mig ej bekant.

Beträffande månförmörkelser tror jag, att man rätt allmänt hade reda på orsaken till sådana och inte trodde, att den varslade om något särskilt, men man var allmänt nyfiken på och följde hela förloppet av förmörkelsen.

I den gamla tiden fanns det vanligen i varje socken någon mer eller mindre "klok" gumma eller gubbe, som trodde sig kunna bota vissa åkommor. Engelska sjukan, här kallad "skäver", var ganska vanlig hos småbarn. Om ett barn hade eller troddes hava skäver, fördes det ofta till en "skäverboterska", som med ett band eller snöre "mätte" barnets armar och ben m. m. Snöret lämnades sedan till modern, som tillhölls, att vid nästa nymåne gå ut i skogen och lägga det under en sten, så skulle nog barnet bli bra. Andra skävergummor "botade" barnet medelst insmörjning med någon sorts hemmagjord salva.

En annan rätt vanlig åkomma var, att någon plötsligt fick en mängd vårtor, vanligen på händerna, som förorsakade den del obehag. Man trodde sig kunna få bort dem genom att låta någon "klok" "knyta bort" dem. Detta skedde på det sättet, att den kloke lade

ett snöre över värtan och där knöt en knut på snöret. Även detta snöre skulle grävas ner under en sten vid nymåne. Ovan nämnda nedgrävning av snörena vid nymåne tyder på, att man trodde på, att månen kunde ha någon sorts magisk förmåga att bota människans sjukdom.

Tron på, att månen inverkade på olika företeelser här på jorden, tror jag har i stort sett försvunnit numera. Man hör sällan folk tala om sådant. Men något som ännu kvarlever, är, att många, särskilt kvinnor, fortfarande bruka niga ^{3 gånger} för nymånen och önska sig något och hoppas på, att verkligen få denna sin önskan uppfyllt.